

A kút

Ma arra gondoltam, mondok egy fohászt. Add, Istenem! Majd így kezdem. Add, hogy megértsem és elfogadjam az ellenem irányuló vádakát és gyűlöletet, majd egyszer, amikor a gyerekem fog vádolni engem és számon kérni tőlem dolgokat. Add meg, hogy ez megtörténhessen, és így történjen meg velem. Hogy azt mondhassam, tudom, vagy értem, vagy nem értem, vagy másképp gondolom. De nem akarom azt mondani, mint anyám (az anya, a mindenkori szent), hogy nem igaz, nem így volt. Nem akarok olyanokat sem mondani, mint az anyák általában, hogy nem teheted, meg a tisztelet meg anya csak egy van, és megemlegetsz te még engem...

Mindez azzal kezdődött, hogy Z. telefonált, s egyszer csak elkezdett cöcögni, meg hogy ajaj, nagy baj... Aztán kiderült, hogy a hűgával beszélt, aki sírdogált, mert az éjjel fölhívta elhunyt férjének özvegy nővére, hogy Isten veled, mert ő ezt nem bírja tovább, kútba ugrik. S tényleg bele is ugrott. Ám nem volt benne elegendő víz, így életben maradt. Kihúzták. Nekem meg nevetnem kellett, mert hirtelen egy televízióban látott kép villant az agyamba; a kútba esett tehénről, amit valamiféle hevederbe bújtatva vontattak fel, miközben keservesen bőgött...

Tudom, nagyon jól tudom: ocsmány és gonosz dolgokat mondok. És Isten lássa lelkemet, értem, ezek kisemberi tragédiák, együttélések rettenetes csődjé. Vaksötét a horizonton. S azt is elismerem, hogy Z. és a családja (akik maguk talán nem is váltották volna ki ellenérzetem, még azt is kimondom, miszerint meg sem érdemlik viselkedésem!) iránti ellenszenvem már-már akkora, hogy mindent e ferde szemüvegen keresztül látok, s nagy cinizmus olyanokat mondani – mint én –, hogy mutatnék neki egy elég mély kutat, most ugorj, mert biztos, hogy nem ugrana bele... Meg lehetetlen, hogy valaki ne tudja, az udvarában kiszáradt a régi kerek kút... De Z. annyit leszarta már a családomat – amelynek tagjaival leginkább

én ellenségeskedtem, ám ez valahogy úgy van, hogy vérségi alapon lehet, de másnak nem –, hogy bennem már csak a káröröm érzése csaphat fel. Bugyog bennem a kisgyűlölet feneketlen kútja. Hülye, banális dolgok követték ki a hozzá vezető utak lelki kanyarulatait. Hogy annak idején nem épp úgy gondolt rám, miképp azt naiv hittel képzeltem magamban; azért szeretett belém (belémszeretett?), gondoltam, mert okos és tehetséges vagyok! Hogy mellékes, miszerint (legalábbis hozzá képest) nagyon fiatal és – miként azt a férfiak szokták mondogatni egymás között, egyfajta, a közös nyelvet erősítő vigyorral – harmatos vagyok... Aztán sokáig hitegettem magamat azzal is, hogy örül, miszerint szépen ível felfelé a pályám... S hogy támogatni fog. Az első keserű pohár valamennyivel diplomálás előtt telt be, amikor többek között engem is beválasztottak egy magyarországi tanulmányútra invitált (a nyolcvanas évek végén ez még nem volt mindennapos eset) hallgatói csoportba. Lelkendezve közöltem vele a hírt, azt hittem, ő is elismerésként könyveli el. Hogy lám, az évfolyamelső. Vagy legalábbis az első egyike. De ő nem akart elengedni. Azt mondta, adnak nekem egy pohár bort, s nem tudom, mit csinállok... Elállt a lélegzetem. Hogy miket képzelsz rólam?! Meggyőződése, ő is így kapott meg. S hogy tanulmányaimat, kezdő íróskodásomat-tudóskodásomat kutyába se veszi... (Mit sem módosít a dolgokon, miszerint igazából sohasem szerettem a bort. Egy ideig Z. kedvéért – „magyar ember bort iszik!” – meg-megittam egy-egy fröccsöt... Nem is a kedvéért. Csak ostoba női elképzelés volt. Inkább azt mondtam, hogy a bort szeretem, és letagadtam a sört, csakhogy olyan legyek, mint amilyennek ő szeretné. Viszont már vagy tíz éve kizárólag sört iszom. Éjszakai szőlőtrinker vagyok. Alszik a család. Én meg püfölöm a gépet és nyomom a sört. Víz helyett. Átkozottul gyengék a mai, műanyag flakonokba töltött sörök...) Kicsit olyan ez, mint szegény Olga a Csáth-történetben. Pontosabban L. I. regényében. Azt hitte szegényke, hogy az imádott férfi miatt (vagy számára) feláldozott tisztességért extra-szerelem jár. A megvetés helyett.

Megrémültem, amikor elolvastam L. I. legújabb regényét (egyébként ő is tagja volt annak a nyolcvanas évek végi tanulmányi csoportnak – láttam, hogy velem ellentétben nagyon jól érzi magát a váratlanul jött szabadságban; irigyeltem). Nem a spanyol menyasszony története rendítette meg. Az író közvetlen elbeszéléséből meg valamiféle kívülálló tanúként is ismertem korábról. Jónás Olga esetében sem sorsának végzete hatott rám megrázó erővel. Mindenki ismeri a lepuffantás-történetet. Inkább megjelenített érzésvilága döböntett meg; lelki tusái és szenvedései, amelyekről egy bizonyos ponton úgy éreztem, ezeket magam is mind átéltem és tudom. Sőt, olyanabbakat is gondoltam a férjről (nem az enyémről, hanem úgy, általa-

ban), akit – ha mondjuk egy borgiapápas sötét középkorban élnék – meg kellene ölni...

Egy, a Tragédiáról szóló tanulmányban merül fel a kérdés, miért van, hogy – annyi megaláztatás után – mégsem Éva akar véget vetni az életének? Erre kicsit a spanyol menyasszony és a Jónás-történet is rímel. Miként lehet, hogy mégsem Olga ölte meg Csáthot és lett öngyilkos? Mert lehetett volna. Meg a spanyol menyasszony, aki már álldogált e célból a folyóparton.

Mi marad a zseniálisnak hitt férfiből? És a szerelméből? Szarcsimbók. Ismétli folyamatosan Olga. Én meg: még csak *a szer* sem kell hozzá. Se szerelemföltés. Semmi. Önmaguktól fordulnak önnön ellentétükbe a dolgok.

Milyen maradi elhatározás: manapság kútba ugrani! Anyám szándékoltan sértő megjegyzése volt: „Tudja, Z., a maga családja annyira lemaradott!” K. D. – L. I. regényében is megidézett – történetében ugrik a lány mohás-varangyos kútba magához ölelni a halált. A múlt század elején még állt az állapotos cseléd lányok, gyermekágyi lázba esett családanyák és erőltetett házasságuk kínjaiba csömörlött asszonyok végzetkútja. Z. falujában történt: a férj szerelemföltésből kaszaéllal elvágta asszonya torkát. Napokig bujkált a határban. Aztán meglelte a maga kútját. Falusi végzetdráma és a sors furcsa fintora volt. Mert az asszony nem halt meg. Még évtizedeket élt; új családot alapított. Nem szeretem, amiképp Z. értelmezi ezt a történetet. Mert szerinte nem az emberben lakó szörnyetegről, az érzések furcsa játékaról, vagy akár a meg nem értésről, hanem a rossz asszonyról szól. Aki ekképp bűnhődött. Számomra inkább az önimádatba szédült férj kisiklott bosszújáról szól ez a dolog.

Ma már nincsenek is kutak. Ami meg még akad, nincs benne elég víz... Eszembe jutott már (kinek nem legalább egyszer az életében?), hogyan lennének öngyilkos? Hogy szoktak a nők véget vetni az életüknek? Általában gyógyszer-túladagolással. Ostoba női tett! Le is szokás nézni. Aki igazából meg akar halni, nem mosatja a gyomrát... Az önakasztás viszont férfias választás. (Tágabb családom egyetlen öngyilkos tagja meny – tehát nem vér szerinti rokon –, s a furcsaságok okán jegyezhető meg, Z.-nek falubelije, s a kútba ugrott asszony rokona volt. De ő a kötelet választotta. Ez is kivételes eset. Hogy nő kötötte meg a hurkot.) Lőfegyver? Nincs. Nehéz beszerezni. Meg gengszteres-katonatisztes-maffiózós stílus. Talán beülnék a vízzel telt kádba, meginnék egy üveg jóféle konyakot, és várnám, hogy elfolyik a vérem. Azt mondják, nem fáj, és eszméletvesztéssel jár. De már ez a megoldás is „foglalt”. Aki megcsinálta, férfi és ismert író volt. Meg nem is lehetnék öngyilkos. Lehetetlen, megbocsáthatatlan anyai vé-

tek. A kisgyermek ellen. Ezért nincs létjogosultsága egyetlen társadalomnak sem, amelyben csak egyetlen kisgyermekes anya is öngyilkos lesz! Hát még akkor, ha viszi magával a gyereket! Elgondolkodott-e már ezen akár egyetlen hatalmon levő is? S ha igen, hogy maradhatott. Milyen kibaszott világ az, ahol egy nőnek még a gyerekéért, a gyerekkel sem érdemes tovább élnie? Miféle megalázottság kell ahhoz, hogy valaki az esti, szeretettel nyújtott kakaóba keverje a mérget, vagy áttemelje a gyereket a korláton? Hogy megbomlott az elméje? Aljas közösségi kibúvócska.

Z. hűga úgy meséli sógorasszonya kútba ugrásának történetét, olyan hangsúllyal és stílusban, hogy nagyon jól érződjék, vele ilyesmi nem történhet meg. Jó anya. Tisztelik a gyerekei. Mert a kútba ugrott asszonyról hallani sem akarnak. Mekkora szégyen egy családban! S ilyent nem lehet. Mégiscsak az anyjuk. Aki most zsarol. Nem kér. Nem mondja, hogy bocsánat, szar voltam, kiölttem belőletek a lelket. De megbántam. Gyertek.

Z. hamisan komolykodó arccal meséli a történetet úgy, hogy közben vádol. Ha nem vagy olyan, amilyennek én szeretném, ez is lehet belőle... Fé! Mi van, ha – a másik helyett – csak egy kiszáradt kút marad az ember egyetlen birtoka?

